

Brok Bernadette

EGY LÉGY KALANDJA A SZÍNHÁZBAN

ÖRKÉNY ISTVÁN SZÍNHÁZ: *SUTTOGÁSOK*
ÉS *SIKOLYOK* (REND. ÖRDÖG TAMÁS)

Valamikor nyár végén repültem be, és lettem hosszú hetekig foglya az Örkény István Színház stúdiótermének. Talán a légyistenek akarata volt, hogy én részt vegyek egy színházi próbafolyamatban, és kultúrlegyet faragjanak belőlem ezek az emberek. Az első olvasópróbától ott repkedtem a púderszag és parfümpára kellős közepén, néha rá-rászállva egy magasztos fejre. A legyek köztudottan érzik a lélekben rejlő érzelmi hullámokat, így azonnal fel is tűnt egy izguló és szorongó lány, aki szerényen mutatkozott be mint dramaturg gyakornok. A többi ember mind mosolyogva fogadta őt be csapatukba, de ha valaki engem kérdez, szerintem inkább nekem szólt a kedvességük, hiszen olyan aranyosan integettek, valahányszor a kezükre szálltam. Éreztek hatalmas tudásom, és szakmabeliként üdvözöltek, én pedig maradtam. Legfőbb célom volt magasabb civilizációs szintre emelni légytársadalmam.

Amint számomra kiderült, az előadás egy híres Ingmar Bergman-film, a *Suttogások és sikolyok* alapján készült. Megfigyeléseim alapján az első hét a cselekmény, illetve a karakterek közös elemzésével telt, amely főként a viszonyrendszerre, az érzelmi világukra és a motivációkra fókuszált. Ez segítette nemcsak a színészeket a karakterformálásban, de ezáltal a rendező, Ördög Tamás is új ötleteket kapott, és megismerte a szereplőkről alkotott különböző elképzeléseket. Amint kiderült, az általa karakterinterjúknak hívott gyakorlat is ehhez járult hozzá: mindegyik színész sorra kiült a többiek elé, a csapat többi része pedig faggatta őt, aki természetesen csak a karakterből válaszolhatott. Az ismert információk mellett a fantázia teljes szabadságot – és néhol akár vad légyszárnyakat is – kapott. Ami a gyakornok lányt illeti, az elején még bizonytalanul kapcsolódott be a beszélgetésbe, de ahogy az idő előrehaladt, egyre nyíltabban mondta ki ötleteit és véleményét. Némelykor társammá vált a megfigyelésben, hiszen neki is a fő célja a tanulás volt.

Légytársaim figyelmébe ajánlom, hogy a beszélgetés hosszsan boncolgatta főleg az 1972-es film látvány- és érzésvilágát és ennek különbségét a szín-

házi eszközöktől. A filmforgatókönyv alapján dolgozni épp azért volt nehéz, mert kevés szövege ellenére arra a látványvilágra fókuszált, amit csak egy kamera előtt lehet megteremteni, ezáltal létrehozva a kellő érzelmi hatást. A teljesen realista, konkrét környezetben játszódó filmmel ellentétben a színházban csupán a fekete tér áll rendelkezésre, ahol csak egy szögből láthatja a néző a történeteket. Kivétel persze, ha az illető néző egy észrevehetetlen légy. A stúdióterem lehetőségeit kihasználva az előadás nézőtere két, egymással szemben elhelyezkedő emelvény, így a játéktér középre kerül, az első sor már a részévé válik, a nézők közelebb érezhetik magukat a cselekményhez. A teret harmadik oldalán egy, a teljes falat betöltő tükör zárja, amely tágabb látószöveget biztosít a közönségnek. Középen mindössze egy ágy. A stúdióter negyedik oldalának két ajtaján át szabad rálátás nyílik az öltözők és mosdók felé vezető folyosóra.

A színészi játék is teljesen különbözik a színpadon, hiszen a filmen látott arcközelítések helyett a színpadon teljes testtel kell átadni ugyanazt az érzést, megfeszítve minden izmot ahhoz, hogy a színész teljes testi-lelki jelenléte érzékelhető legyen. Emellett számos problémát okoz ilyen helyzetben a jelenetek váltakozása, amely a filmben egy vágással elintézhető, míg a színházban ez egyáltalán nem lehetséges. Az előadás több olyan álomszerű képet is tartalmaz, amely a múltat jeleníti meg a jelen történései közben, így olyan megoldást kellett kitalálni, ami nem töri meg a hangulatot, illetve nem zavarja meg a néző feszült figyelmét. Az első öszspróbák során a fényváltás, illetve a narrációs szövegek tűntek a legkézenfekvőbbeknek, amelyek az idősíkok között helyezkedtek el, és teljes elidegenítést és szerepből való kilépést igényeltek. Praktikus és könnyű megoldásnak látszott, azonban az öszspróbák során érződött, hogy teljesen feldarabolják a történeteket, szaggatott érzést hagynak maguk után. A rendező végül úgy döntött, hogy mindezeket kihagyják, és az előadásban most már csak egy óraketyegés jelzi a váltásokat, amely pont attól izgalmas, hogy alig észrevehető, gyakran csak utólag tudatosul a nézőben.

Más hasonló változtatások is szükségessé váltak a tér miatt, ilyen például Karin (Csákányi Eszter) és férje (Csuja Imre) vacsorajelenete. Az egymástól eltávolodott és rideg házaspár az asztalnál ülve lélekleben már a kötelező, ám ritka házastársi szexre készül. A szöveg átírásával az étkezés teljesen kimaradt, helyette egy rideg beszélgetés vezet fel a cselekményt. Egy másik példa Mária (Bíró Kriszta) és a doktor (Terhes Sándor) jelenete, amelyben a férfi szembesíti a nőt álszentségével és öregedésével, mindezzel megmutatva neki igazi valóját. Ezt a pillanatot a film egy közeli képpel jeleníti meg,

amelyben a doktor a tükör elé nyomja szeretője arcát, és nem mozdulnak onnan. Az előadásban is hasonlóképp jelenik meg, azonban itt a teljes alak van igénybe véve, kihasználva a tér és az ágy nyújtotta lehetőségeket. Én is megpróbáltam megnézni magam ebben a különös tárgyban, azonban kísérletemnek mindig koppanás lett a vége. A legmeghatározóbb változás mégis Ágnes (Kiss-Végh Emőke) állandó jelenléte, akit betegsége javarészt ágyhoz köt. A jelenetek váltakozása során bebizonyosodott, hogy a megtörés miatt nem megfelelő megoldás az ő folytonos ki- és belépése a színre, így abszurd módon feltámadásáig bent marad, mint egy baljós árny vagy a nyomorúság hírvivője mindannyiuk életében.

A rendezői koncepció alapján véve hűséges maradt Bergman elképzeléséhez, hiszen a történés mozgatórugója a három lánytestvér lelki gyötrelme, akik önmaguk sanyarú hétköznapijaitól szenvednek, egymástól teljesen eltávolodva. A keserű érzések és hangulatok irányítják és gördítik előre a cselekményt, viszont semmi sem feltétlenül valóságos, minden valahogy a levegőben lebeg egy magasztos szférába burkolózva, miközben tartalma az emberi élet árnyoldalát mutatja be. Ez az érzet abból fakad, hogy a történetet Bergman tudatalattija inspirálta, és általa írta le: a három fehér ruhás nő gyakran feltűnt álmaiban mint visszatérő kísértetek, tudjuk meg próbanaplójából. Ördög Tamás a jelenetek felépítésekor ritkán instrualta színészeit konkrét mozdulatokra, inkább hagyta, hogy a saját érzéseikből inspirálódva hozzanak létre különböző variációkat. Irányítása a belső világra és impulzusokra fókuszált, és minden alkalommal képes volt határtalan türelemmel elmenni a végletekig azért, hogy megtalálja az odaillő érzetet.

Az előadás ugyan sok téren elrugaszkodott a filmtől, de naturalista vonását megőrizve sok néző számára érzékeny, sőt taszító látványt nyújtanak egyes jelenetek. Ilyen például, mikor Karin (Csákányi Eszter) a brossal megsebzí önmagát, illetve Ágnes (Kiss-Végh Emőke) állandó küzdelme a halállal, ami vérfagyasztó rohamokkal jár. A nézők érzelmi világába is beletapos, de mégis mindez elkerülhetetlennek bizonyul, ha a *Suttogások és sikolyok* megrendezéséről van szó.

Intellektuális légyként rengeteget tanultam egy előadás elkészülésének folyamatáról, a színházak belső működéséről, és kifejezetten élveztem nézni a színészek karakterépítését, napról napra észlelni az új arcmozdulatokat, amelyek minden este új érzést keltettek a teremben. Ami meg az elveszett kis gyakornok lányt illeti, sikerült produktívan együtt dolgoznia a dramaturggal, Ari-Nagy Barbarával, akinek a műsorfüzet összeállításában segédkezett nemcsak szövegek keresésével, de a négy női főszereplővel készített

interjúkkal is. Kifejezetten élveztem az ő gyakornoki fején üldögélni, hiszen ugyanúgy kerültünk mindketten be egy idegen környezetbe, amelyben aztán elég jól boldogulva megtaláltuk a végső célunkat. Az enyém, hogy élményeimmet itt leírom a Légytérben nektek, légytársaimnak, az övé, hogy...

Turner Anna

HOGY SZÁMÍT...

ÖRKÉNY ISTVÁN SZÍNHÁZ: *LIDÉRCSEK, SHAXPEARE, DELÍRIUM* (REND. BODÓ VIKTOR)

Szia! Hozzád jöttünk szakmai gyakorlatra – szökken oda Bodó Viktor elé határozottan a nálam lényegesen alacsonyabb, ugyanakkor lényegesen bátrabb évfolyamtársam. Mint Dávid és Góliát, úgy szédelgünk a Madách téri lépcsőházban, majd Bodóval egyszerre érkezünk a próbaterem elé, és hát, ha „Dávid” nem szökken, akkor bizony én szököm; zavaromban a legközelebbi lábtörlő alá. Nem mintha ezt követelte volna meg a helyzet, vagy a bárki-akármilyen – csupán öntudatlanul épp űzni készültem a megszeppenés hagyományos játszmáját.

A próbateremben aztán rengeteg színész – tinédzserkorom idoljai. És hatalmas stáb. A lakodalmas asztalfőn Bodó és Závada (a Péter), mellettük násznagyaik. Balról rendezőasszisztens és asszisztense, jobbról dramaturg és... itt jöhetnék szóba én mint gyakornok, de erre a menyegzőre mint a távoli rokon távoli rokona érkezem. Rétegzett a megilletődöttség: nemcsak az olvasópróbák mindenkori izgalma, nemcsak a Bodó és Závada RockBand alkalmi újraegyesülése kering a levegőben, de a 2023/2024-es évad *ezenneli* megnyitása is. Sokan most találkoznak először a nyári szünet után. Laky Dia, a rendezőasszisztens serényen osztja a példányokat. Kapunk egyet-egyet mi, gyakornokok is.

Már majdnem belekezdnek az olvasásba, mikor a rendező feleszmél – mindenekelőtt hadd mutatkozzanak be a... hátszóval *mi*. Még vártam valamire, nem is tudom, mire, a soromra talán, gondolván, hogy én a távoliaknak is csak a távolija ugye, de a beálló csöndben – itt nem erőszak semmi – Bodó